

Fynboer & Arkæologi

nr 2, august 2015

Af hjertens lyst: lystfiskeri gjorde mig til amatørarkæolog
Den mystiske sølvring: mysteriet opklaret

Harja goes International
– detektortur til Norge

Flint sku' det være
– reportage fra et velbesøgt oldsagstræf

Vævning i senneolitikum

ODENSE BYS MUSEER

HARJA
ARKÆOLOGISK Forening

Arkæologi af
hjertens lyst

udgives af Harja,
Arkæologisk Forening,
Lisesmindevej 3 B
5330 Odense M.
harja@harja.dk
www.harja.dk

Fynboer & Arkæologi støttes økonomisk og arkæologisk af Odense Bys Museer

Overgade 48
5000 Odense C
museum@odense.dk
<http://museum.odense.dk>

Redaktion:
Helge Rasmussen,
helgelangkilde@gmail.com

Michael Nielsen
nunnu72@gmail.com

Leif Tvillum
leif.tvillum@gmail.com

Peter Birch
mail@peterbirch.dk

Mogens Bo Henriksen
mbhe@odense.dk

Tilrettelæggelse:
Peter Birch
med tak for fiduser til
Rikke Reimann, OBM

Tryk:
Harja

Formanden har ordet:

Harja goes international

Du sidder nu med et blad, som skulle være meget bedre i farverne og ”skarphed”, da vi har fået justeret kopimaskinen. Nogle har nævnt, at sidste nummer af bladet kunne være skarpere i nogle detaljer. Det har vi forsøgt at rette op på, og du, kære læser, må bedømme, om det er lykkedes.

Vi har også haft indhentet et tilbud på en nyere brugt maskine, som kunne en masse ting mere end vores; men forbedringen stod ikke i forhold til prisforhøjelsen.

Ja, udviklingen går stærkt – selv inden for arkæologien, hvor man nu kan spore, hvor det fundne menneske (skelettet) er født og har levet – så nu har man fundet ud af, at Egtvedpigen kommer fra det sydlige Tyskland. Historiebøgerne skal rettes, og der vil komme nye teorier om, hvorfor hun er havnet i Danmark.

Det ser ud til – ikke alene med udgangspunkt i dette eksempel, men med en række eksempler fra forhistorisk tid (f.eks. Voldtofte), at de internationale – hvis man kan kalde det sådan – forbindelser var meget mere udbredte end man for bare få årtier siden havde forestillet sig. Dette gør det blot mere spændende at følge med forskningen inden for dette område.

For at blive ved det internationale er Harja blevet meget kendt ude i ”Den store Verden” – dels pga. vores rejser til de baltiske lande og dels pga. af vores detektorfolks rejser til både syd og nord.

I Polen skulle man hjælpe med at finde en slagmark; men det lykkedes ikke – endnu. Til gengæld ved man så, at den ikke er der, hvor man regnede med at det store rytterslag ved Grunwald ikke langt fra det nuværende Kaliningrad (Rusland)/Litauen mellem korsridere og kombineret litauiske og polske styrker fandt sted. Det er et foreløbigt resultat, som har vendt op og ned på den polske selvforståelse af dette slag og har sendt kraftige dønninger ud i de polske medier.

Detektorfolket er dog igen blevet inviteret derned for at lede videre til efteråret.

Forsiden: Tenvægte fra sen stenalder, fundet på Fyn

Foto: Asger Kjærgaard, OBM

ODENSE BYS MUSEER

MUSEUM.ODENSE.DK

Vi har fået mange medlemmer i Norge, da nogle af dem har været med på Harja's detektortræf, og andre har fået kendskab til vores forening igennem Facebook. Nogle få af vores folk har så været inviteret på genvisit deroppe – læs en artikel herom inde i bladet.

Harja er godt nok en lokal forening, men vi mener alligevel at have forståelse for at se vores arbejde i en broderede national og international sammenhæng – på samme måde som vore forfædre også havde stærke internationale forbindelse – selvom ordene "national" og "international" i denne sammenhæng nok har haft et ganske andet indhold end nu-til-dags – eller slet ikke fandtes.

Men også vores andre interessegrupper har været aktive på hvert sit felt, og medlemstallet bliver ved med at stige, hvilket vi også kan se på antal aktive medlemmer til de forskellige arrangementer – ja, weekend-arrangementet i maj havde ligefrem venteliste.

Vi har et nyt program for den kommende sæson – læs mere om det sidst i bladet, så vi byder alle velkommen til en aktiv vinter indenfor arkæologien i den gruppe og med de aktiviteter, som passer dig/jer bedst. Har du et forslag til et historisk emne, som foreningen kan tage op, er du altid velkommen til at henvende dig til bestyrelsen.

Pbv.
Helge L. Rasmussen

Harja goes international:
Harja har nu flere norske medlemmer. De inviterede for nylig til detektorarkæologi under ualmindelig flotte himmelstrøg.
Læs reportagen side 14

Læs i dette nummer

Af hjertens lyst

Dariusz Jesak lærte om arkæologiens fornøjeligheder ved at tage på fisketur med en ven 4

Frømandsarkæologerne

Sæsonen er nu i gang for de maritime 8

Flint sku' det være

Rapport fra træffet i maj 10

Mindeord

Kalle 13

Den glemte skat

Historien om en mystisk sølvring, som nu ikke er så mystisk mere. Incl. en idé til en initiativrig amatør eller to 18

Vævning i senneolitikum

Der er længe imellem at man støder på fund, der kan fortælle om stenalderens produktion af klæde, men det sker 22

*Jeg er taknemmelig over at jeg kunne blive medlem af Harja, for jeg har fået rigtig mange invitationer selvom jeg er udlænding, siger Dariusz Jezak.
Foto: Leif Tvilum.*

Først fisk senere jern og nu også sten

En lystfiskerkammerat snakkede om metaldetektoren som hobby. Men der skulle gå ti år, før Dariusz Jezak bed på og for alvor blev fanget af arkæologien

Leif Tvillum, Harja

Dariusz Jezak, eller Darek, som han kaldes i Harjakredse, kommer fra Polen, men har været fast bosiddende med sin kone her de sidste tre år. Han er mest kendt af detektorfolket, men efterhånden også af andre i klubben.

Læs, hvad han siger om sin spændende hobby, detektorafsøgning og arkæologi.

LT.: Hvordan opstod interessen for detektorarbejdet og arkæologien for dig?

Det er en lidt sjov historie. Jeg har faktisk altid været lidt nysgerrig i forhold til gamle ting. Hvor kommer tingen fra, hvordan blev den lavet? Og jeg har altid syntes, at historie var spændende.

LT.: Så det er lige fra barndommen, at du har syntes, at gamle ting var spændende.

Ja, det synes jeg. Også mønter, de var meget spændende. Hvad er der på, hvad skriver de

derpå? Jeg var meget fascineret af dem. Men det er også meget spændende, når vi er ude på tur, og går på marken og ser nogle sten, som ligger der i forskellige farver. Det er smukt og fascinerende.

LT.: Du havde altså også den interesse for mønter da du boede i Polen?

Ja, det havde jeg. Jeg gik dog faktisk ikke ret meget ude på markerne på den måde, men jeg var meget interesseret i naturen, og så havde jeg en rigtig god ven, som jeg fisker sammen med, som fortalte om metaldetektoren. Men på det tidspunkt var det ikke så spændende for mig, så jeg lyttede bare.

Første gang han fortalte om det, er måske 10 år siden. Der gik faktisk rigtig lang tid, inden jeg startede med metaldetektoren. Det startede først, da jeg kom til Danmark. Da syntes jeg, at jeg manglede en hobby en interesse, så jeg kunne komme lidt ud hjemmefra i stedet for

bare at se fjernsyn og være på computeren – lave noget spændende og møde nogle mennesker. Jeg trængte nok til noget selskab, og det er en god oplevelse med en sådan hobby. Så derfor begyndte jeg at interessere mig for metaldetektoren.

Det var metaldetektoren, der gav mig interessen for arkæologien og ikke omvendt. Men det er ikke nok med metaldetektoren. Det går ikke uden arkæologien. De to ting hænger sammen. Det at gå og finde nogle ting, det er rigtig spændende, men det går ikke alene. Arkæologien hjælper. Det er noget med at forstå og give mening. Hvad er det, jeg har fundet, hvor kommer det fra, hvem har lavet det? Det er vigtigt at skaffe informationer om det.

Det spændende er at høre lyden med høretelefonerne. Så graver vi først, og så siger man ”yes” der er noget spændende.

Tålmodighed er vigtig

Starten med en metaldetektor er ikke let, for man skal kende sin ”maskine”. Det kræver faktisk, at man kender sit grej rigtig godt. Vi skal lære, hvad der er jern og hvad der er messingsignal. Det kan man godt, når man får noget erfaring med den. Men metaldetektoren kræver meget tålmodighed. Der kan gå rigtig mange timer, før man finder noget. Tålmodighed er det vigtigste, for først finder man meget sølvpapir, kapsler, dåser – rigtig mange af disse ting, før man finder f.eks. knapper. Så er det bare super. Det er bare så flot, for de er måske to eller tre hundrede år gamle. Det er rigtig spændende for der er mønstre og ornamentik på. Det er simpelt hen super. Det er en god oplevelse at finde en knap. Jeg er glad for, når jeg finder knapper, blykugler og musketkugler.

Min første sølv mønt

Jeg husker da jeg fandt min første sølv mønt, nøj!!! det var virkelig fornøjeligt. Jeg kom ud på en mark. Jeg kom i min bil, tog min metaldetektor og gik vel 50 meter og vupti, der var et meget stærkt signal, så var jeg klar over, at der var noget. Og nøj, en sølv mønt! Det var en flot 8-skillings fra 1731. Det var en norsk mønt. Jeg blev så glad! Det var min første mønt. Jeg lagde den i lommen,

men på resten af turen, hver eneste time stoppede jeg, holdt pause og kikkede på mønten. Det er en så dejlig oplevelse. Det var megasjovt.

LT: Kan du bedst lide at gå alene eller sammen med andre?

For mig var det vigtigt at komme i gang med en hobby, og så var det også det sociale. Jeg synes, at det er meget åbne mennesker, og det savnede jeg på det tidspunkt. Mennesker at snakke med. Godt selskab hvor man kan udveksle erfaringer med hinanden og støtte hinanden og får en god snak over en kop kaffe og spise frokost sammen ude i den smukke natur. Jeg synes, at det er en perfekt hobby med godt selskab.

Jeg går også meget ofte alene. Samtidig med, at vi i Harja har rigtig dygtige mennesker og vi inviterer ofte hinanden. Så jeg er rigtig glad for at jeg får lov til at gå med mine Harja-kolleger.

LT: Du var med i detektorrekognoscering i Grunwald/Tannenberg i Polen sidste sommer?

Ja, det var jeg. Det var rigtig godt at være med og opleve. Vi diskuterede det rigtig meget inden vi tog af sted, og vi havde meget store forventninger til turen. Vi gjorde måske ikke så mange spektakulære fund, men selve turen, selskabet, stemningen og alt var rigtig godt.

Vores venner i Polen kan godt lære noget af os. Vi kan vise dem, hvordan de skal gå professionelt med en metaldetektor og hvordan de skal søge systematisk.

I Polen er der helt sikkert mange spændende fund i år, men reglerne er anderledes. Her i Danmark er der nemme og gode regler for at gå med detektor. Det vigtigste er, at vi går lovligt her. Vi samarbejder med museerne. De følger vores arbejde virkelig meget, og der er forskellige foredrag plus, at vi får alle mulighederne at vide for, hvordan vi kan og skal aflevere det, vi finder.

En detektormand, der finder sten

Det er klart, at det jo også handler meget mere generelt om arkæologi, så jeg eksperimenterer nu også mere med arkæologi. Jeg har jo ikke kun fundet oldtidsfund, men nu

I Grunwald fandt et stort, afgørende slag sted i 1410 mellem korsriddere og en forenet ridderstyrke fra Polen og Litauen. Du kan læse om turen i F&A nr 1-2015

Til højre ses nogle af Dareks fineste fund, flankeret af den glade finder selv.

Foto: Leif Tvillum

er jeg begyndt at interessere mig mere for flint. Når man starter med en ting, følger der mange andre ting med. Når man går på marken kikker man jo hele tiden på jorden, og der ligger rigtig mange smukke sten – og flint – på den måde er jeg begyndt at blive mere faglig. Jeg synes, at det er fantastisk smukke redskaber, de har lavet i stenalderen.

Hvis vi får øje på noget rigtig flot, men slet ikke har noget kendskab til det, så er det ærgerligt, hvis vi går forbi det og ikke samler det op.

Jeg fandt egentlig også nogle flotte stenredskaber, før jeg begyndte at gå med detektor. Det var nogle fragmenter af økser, nogle skrabere og et par flækker. Sidste gang jeg gik på markafsøgning var med et flinthold. Da fandt jeg et forstenet stykke træ. Det var jeg rigtig glad for. Så spørger jeg de andre hvor gammel den kan være, og får at vide, at det er meget gammelt. Hjemme tjekker jeg det så, og finder ud af, at det må være mellem 300 og 550 millioner år gammelt. Det er helt fantastisk. Det er en meget smuk ting.

LT: Hvad er din hovedinteresse lige nu?

Det er vigtigt for mig at blive lidt mere professionel og præcis. Jeg studerer i øjeblikket rigtig meget kort. I Harja har vi jo alle mulige former for redskaber og alle mulige forskellige foredrag. Vi har også alle mulige redskaber fra internettet plus at vi får støtte af de profes-

nelle, af videnskaben. På kort kan man se, om der kan være tale om f.eks. en markedsplads fra gammel tid, jernalder, vikingetid eller middelalder. Det kan man se på nogle kort, på landkort og kortnavne og på kulturlag, hvis fosfortallene er lidt højere. Hvis tallene lige pludselig stiger kan det godt indikere, at der har været bebyggelse eller markeder.

Desuden har vi alle mulige kort og så kan vi læse historien om, hvad der var i gamle dage.

LT: Er der nogen anbefalinger, du vil give til andre – f.eks. til folk, som er flyttet her til landet?

Det er en meget spændende hobby, og det er rigtig mange positive ting man kan gøre med en metaldetektor, hvad enten man er alene eller i en forening. Men jeg anbefaler, at man melder sig ind i en forening. Jeg er taknemmelig over at jeg kunne blive Harja-medlem, for jeg har fået rigtig mange invitationer selvom jeg er udlænding. Jeg har savnet det samarbejde med folk. Det er blevet en rigtig god oplevelse at være med i en forening, så det kan jeg kun anbefale. Det er rigtig afslappende at gå med metaldetektor, og man kan gå når man har lyst. Der er dejlig smuk natur over det hele. Man kan også slå alt muligt, man har fundet, op i bøger og læse om det, og så kan man spørge de professionelle arkæologer, som hjælper foreningen.

På ekspedition i Horsens Fjord

Maringruppen deltog i en spændende undervandsudgravning i Horsens Fjord

Af Svend Amlund, Harja

Selve aktivitetsområdet, som er fra den ældre stenalder, er 6.500 – 7.500 år gammelt, og ligger i farvandet mellem Snaptun og Hjarnø, indeholder meget organisk materiale, som er under stærk nedbrydning på grund af bl.a. bølgegang, blæst.

Dykkende museumsinspektør Claus Skriver fra Moesgaard museum styrede projektet sammen med dykkende arkæolog Peter Astrup fra Aarhus Universitet og arkæolog Per Borup fra Horsens Museum. Disse tre personer så fordelene i at involvere amatørarkæologer i opgaven, og tilbød Harja's maringruppe at deltage med den erfaring vi havde fra lignende dykkeropgaver. Så vi samledes 6-7 amatører på Hjarnø, som blev basen for det arkæologiske arbejdsfelt.

Arbejdsopgaverne bestod i rekognoscering, udlægning af målefelter og udgravningsfelter under vand, tegning og indmåling af fund, boreprøver fra havbunden, udlægning af brandslanger fra dykkerbåd til udgravningsfelter, afrensning af havbunden før fotografering, registrering og optagning af fund – også i præparat – vandsolde udgravningsmateriale og til slut afdækning af udgravningsfelterne med sandsække.

Området er tidligere kendt som et sted, hvor flintoldsager kunne opsamles langs stranden. Af organisk materiale blev under vand registreret et fiskegærde, rester af en fiskeruse, som i øvrigt blev optaget i præparat til senere "udgravning" på Moesgaards konservering, rester af et økseskaft i træ, hvori en kærneøkse kan placeres, rester af en stammebåd, fragment af hjortetaksøkse med ornamentik og knogler, snoet lindebast og en del tilspidsede pinde og kæppe.

Om aftenen blev teori, facts og ideer livligt drøftet mellem amatører og arkæologer og forventningerne til næste dags opgaver. Dette viser igen et eksempel på, hvor godt amatørarkæologer og museer arbejder sammen. I dette tilfælde om redning af et nedbrydningstruet fortidsminde på havbunden.

Ekspeditionen fandt sted i ugerne 38 og 39 sidste år. Den er et godt eksempel på, hvordan amatørarkæologer med særlige kompetencer kan bidrage på områder, hvor arkæologer i almindelighed nemt kan komme til kort

Fragment af økseskaft af træ.

Foto:Svend Amlund.

Sæsonen er i gang hos Harjas maringruppe

Marinarkæologisk gruppe var repræsenteret i weekenden 30. -31. maj i Arkæologiens Hus med temaet "Flint skal det være"! Her står et ønske om rekognoscering ved den fynske kyst på ønskesedlen.

I sensommeren 2014 var vi 3 dykkere, som under ophold på Fænø i det nordlige Lillebælt, observerede en større egestamme som lå på knap 3 meter vand. Stammen blev markeret med en dropbøje og senere registreret med en GPS – position. Vi modtog senere en henvendelse fra Skalk, som er ansvarshavende og registrant for årringedatering i Danmark, at de meget gerne ønskede en skive skåret ud af dette egetræ. Denne arbejdskrævende opgave prøver vi at udføre i denne sommer.

Moesgaard Museum har igen i år fået midler fra Kulturstyrelsen til Hjarnø projektet, og har i den forbindelse bedt Harja´s Maringruppe om assistance i Hjarnø Sund i eftersommeren. Vi deltager i perioden fra den 7. til den 18. september 2015 med undersøgelse og udgravning af det 7000-7500 år gamle aktivitetsområde fra yngre kongemose-/ældre ertebøllekultur.

De 238 boreprøver i havbunden har vist, at det erosionstruede område gemmer en køkkenmødding med en udbredelse på cirka 310 m². Tykkelsen på dette skallag varierer fra 10-70 cm. Kommer der en fælles opgave med detektorgruppen er vi også parat til en forlænget weekend på Lyø. Hvor øens forhistorie og historie kan udbygges via rekognoscering på markarealer, kysten rundt og med dykning.

*Dykkere fra Harja i aktion ved Hjarnø i Horsens Fjord
Foto: Svend Amlund*

Flint sku' det være

Og flint blev det, da mere end 30 mennesker brugte en weekend på sammen at studere flint fra oldtiden. Her kommer en kort rapport

Af Eigil Nikolajsen, Harja

Harjas tema-weekend i år skulle handle om flint og flintoldsager – og det kom det til! Ialt 31 mennesker deltog om lørdagen indendørs i Arkæologiens Hus og lidt færre dagen efter på ekskursion til Hindsholm.

I modsætning til tidligere tema-weekender var “underholdningen” denne gang lagt i hænderne på folk fra Harjas egne rækker i stedet for hos inviterede specialister. Peter Mortensen tog sig af flintens geologi og “naturhistorie”, og Svend Amlund causerede over de spekulationer, man som oldsagssamler kan gøre sig, når man kigger nøjere på mennesketilddannet flint. Jeg selv “terpede” fagbetegnelser, ledetyper og beskrivelsespraksis, og Lucy Bergström – som rosinen i pølseenden – lavede et lynkursus i tegning af oldsager. Husk: lyset skal komme ind fra øverste, venstre hjørne!

Lørdag, mest indendørs

Under lørdagens forløb indgik fremvisning og håndtering af den ægte vare: “naturlig” flint og andre stenarter fra Peters privatsamling og godt med flintoldsager fra Harjas samling samt indlånte sager fra Østfyns Museer, Lis Lorentsen, Leif Rasmussen, Peter Mortensen, Svend Amlund, undertegnede, og Nordfyns Museum. Fra sidstnævnte udlåner havde vi via Anders

Rasks og Anders Jægers mellemkomst, fået lov at låne et af dette museums pragtstykker: den senpalæolitiske brommepil i sribet falsterflint fra Vierne mose på Nordfyn.

Helt berettiget var den blevet arrangementets logo!

Søndag, mest udendørs

Omkring 20 af deltagerne benyttede denne dag til fælles ekskursion til Hindsholm, hvor der blev gjort holdt for at kigge efter flintoldsager på strandbredden ved Vestermaden og ved Gabet. På det første sted kneb det med at gøre fund, men ved Gabet gik det noget bedre. Middagspausen blev indtaget på Hindsholm Egnsmuseum i Martofte, hvis samlinger af oldsager, udstoppede dyr og fugle samt redskaber mv. fra den nyligt svundne lokalkultur kunne studeres. Her fik forsamlingen også præsenteret en smuk flintøkse, som fornylig var blevet fundet i lokalområdet.

Se billederne på side 12.

Konklusion

Jeg er ikke den rette til at vurdere deltagernes udbytte af Flint skal det være!, men jeg vil tro, at netop det valgte emne egnede sig udmærket til den form, vi havde valgt: at det var Harjas “egne” folk, der stod for at guide deltagerne

*Til højre:
Anders Rask i fin
form viser den
brommepil frem,
som blev logo for
arrangementet.
Foto: Svend Amlund*

igennem stoffet. Studiet og interessen for flint-
oldsager er og bliver i dette land den form for
arkæologi, hvor de fleste kan være med, gøre
fund og have sin egen lille eller større private
samling uden de store problemer. Jo mere,
man véd om emnet, des større bliver fornøjel-
sen ved at beskæftige sig med det. Hvis delta-
gerne blot er blevet lidt klogere på det, og har
fået skærpet synet og interessen, må arrange-
mentet betegnes som vellykket.

Som en yderligere appetitvækker til flint og
oldsager af dette materiale, kan et kommende
foredrag i Harja på det stærkeste anbefales:
Axel Degn Johanssons d. 28 oktober. Se
omtalen side 28 her i bladet, og sæt kryds i
kalenderen!

Om der også skal sætte et kryds i kalenderen
for en tema-weekend i maj 2016, må tiden
vise.

Flint sku' det være, fortsat

Med minibus fra Ejby Taxi og med Svend Amlund ved rattet gik turen om søndagen i samlet flok til Vestermeden ved foden af Hindsholm. Her gik deltagerne i gang med at søge efter oldtidsflint langs med stranden - "strandlangs" som det kaldes af Lis Lorentsen og af de gamle fiskere på "Holmen". Lidt blev der da fundet med slagbule. Den medbragte madpakke blev senere indtaget på Hindsholm Egnsmuseum, hvor Charles Nielsens samlinger af oldsager, udstoppede dyr og fugle samt landbrugs-, fiskeri- og håndværkerredskaber kunne betragtes og beundres.

Foto: Svend Amlund

Som et ekstra indslag dukkede en lokal landmand, Michael Pedersen, op og viste de rimeligt imponerede harja-folk sit seneste arkæologiske fund fra markarbejdet: en helt intakt, usleben, tyndnakket flintøkse af anselig størrelse. "Den største af den slags fundet på Hindsholm", som Ove Jensen, lokal gårdmand og oldsagssamler, kommenterede. Han var arriveret sammen med sin kone, Kirsten, der forestår publikumsbetjeningen på det lille, seværdige museum.

Foto: Svend Amlund

Kaffe, te, kage, deltagere og flint med slagbuler ved Gabet sidst på søndagen og som afslutning på "Flint skal det være!"

Et af tema-weekendernes kendetegn og faste ingredienser er blevet den kulinariske del, der meget praktisk afholdes i naboernes klubhus, som ejerne, Frie fugle (Det Danske Spejderkorps) meget generøst låner ud til os. Her indtager vi diverse måltider og holder vores kaffe/te-pauser under køkkenchef Lis' sikre styring – med hjælp fra Leif Tvillum og andre gode kræfter.

Foto: Svend Amlund

Kalle

Karl-Eric Johansson

Mindeord af Helge Rasmussen

Fotos: Michael Nielsen og Poul Andersen

Det var med stor sorg, vi i begyndelsen af året fik at vide, at vores alle-sammens "Kalle" fra Finland, var afgået ved døden efter en arbejdsulykke i skoven.

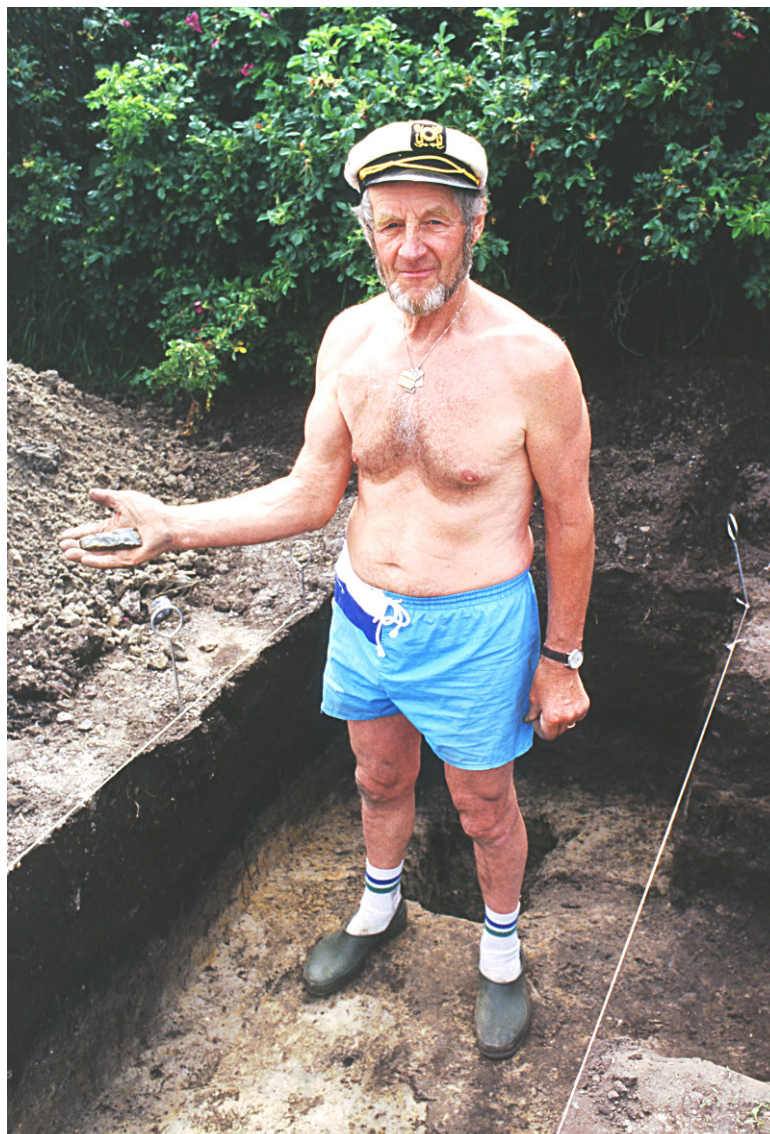
I mange år var Kalle fast "inventar" på vores gravelejre, hvor han var populær hos alle generationer. Han kunne godt snakke med børnene, og de store af slagsen (læs: vi voksne) nød hans gavmildhed af den hjemmebrændte sprit og hans mange fortællinger fra hans gård og skovene omkring.

Kalle var meget energisk og var som regel den første i gravefeltet og også den sidste, der indstillede arbejdet hen på eftermiddagen. Hans viden om Danmarks oldtid var også stor.

De flere "tons" jord, som han flyttede gav også bonus, og han står for flere fine fund. Jeg oplevede ham privat et par gange, når han blev i to uger, og weekenden skulle slås ihjel. En gang gik vi på Fyns Hoved og ikke et ord kom på hans læber. Jeg spurgte om det kedede ham; men nej: "Virkelig flot natur! Det er næsten som at være på Færøerne, blot mangler tågen!"

Medlemmer af Harja, som ikke har været med på gravelejr sammen med Kalle, har nok svært ved at forstå, at vi ophøjer denne mand; men han var noget specielt.

Æret være Kalles minde!

Tornæs, Norge

Fem ihærdige detektorfolk fra Harja har været en tur i Norge og lede efter fortidsminder. De var inviteret af norske detektorvenner, og søgningerne foregik i samarbejde med professionelle arkæologer. En herlig tur, som man kan læse om på de følgende sider

Af Michael Nielsen og Glenn Abramsson, Harja

Harja har i samarbejde med Tellus afholdt en række Bifrost arrangementer igennem de seneste par år. Dette har tiltrukket en del udenlandske deltagere, heriblandt en række nordmænd. Flere af disse er efterfølgende blevet medlemmer af Harja. Fire af disse medlemmer, Svein Ove Myrbostadt, Nils Ove Halle, Julius Loennechen og Stig Nevander Nather-Aafarli, har været med til flere af Harjas arrangementer, og det er efterhånden blevet til et fint venskab mellem de fire og så en mindre flok af os Harjafolk her på Fyn. I den forbindelse blev vi inviteret til Norge, nærmere sagt området omkring Molde på vestkysten af Norge.

Søgespor, noget nyt i Norge

Vores fire venner fra Norge havde arrangeret træffet, som skulle forløbe over tre dage. Der var os fem fra Danmark: Michael Nielsen, Jan Hein, Lars Kramer, Kenny Thygesen og Glenn Abramsson. Derudover deltog 12-13 folk fra Norge. Formålet med træffet var at få afsøgt tre forskellige lokaliteter i området omkring Molde i løbet af tre dage. Afsøgningen blev foretaget efter alle kunstens regler, med søgespor og det hele. Brugen af søgespor er ny i Norge, og dette arrangement skulle vise hvorledes brugen af

søgespor kan benyttes i forbindelse med detektorarkæologien. Hele afsøgningen blev udført i tæt samarbejde med fylkesarkæologen Bjørn Ringstad og hans kollegaer Torill Einara Nerbovik og Aron Johnston. Alle tre var til stede under hele afsøgningen, og de indmålte hvert fund med nøjagtig GPS udstyr. Alle fundene blev efterfølgende indsamlet og fotograferet af Bjørn.

Aukra og Hustad

På førstedagen ankom vi med lidt forsinkelse til Molde, hvorfra vi med det samme kørte til færgen som skulle tage os til øen Aukra. Her skulle græsmarkerne omkring den lokale kirke afsøges. Tidligere udgravninger i området havde eftervist bebyggelsesspor, og håbet var at der kunne findes genstande der kunne underbygge dette. Der blev søgt intensivt. Der blev fundet en del genstande, som dog for størstedelen var af nyere dato. Da vi endnu ikke har set alle fundene, er det muligt at der gemmer sig enkelte interessante fund imellem.

På anden dagen gik turen til Hustad, hvor vi igen skulle afsøge marker tæt på og ved siden af den lokale kirke. Ifølge Snorri Sturlusons saga skulle Norges kong Øystein Magnusson have haft sin kongsgård ved Hustad, hvor han også

*Foregående sider:
Smukt udsyn over fjorden ved Tornes
Foto:
Glenn Abramsson*

*Turen til Norge blev afsluttet med en tur langs den utrolig flotte Atlanterhavsvej
Foto:
Glenn Abramsson*

døde i 1123. Så håbene var selvfølgelig store for at vi skulle finde noget fra denne tid eller måske fra jernalderen, som også er rigt repræsenteret i området. Det blev i hvert fald til et fund som formodentligt er fra vikingetiden. Det drejer sig om en fin lille skivefibel. Der blev også fundet to ringspænder. Da der blev indleveret en lang række genstande, er det meget muligt at der iblandt disse fund gemmer sig yderligere spændende fund. På et tidspunkt vil vi få mulighed for at se billeder af nogle af fundene. Så må vi se hvad der gemmer sig imellem disse.

Tornæs

På sidstedagen skulle græsmarkerne ved byen Tornes afsøges. Igen var der tidligere fundet fine sager i området, heriblandt en guldrakate. Igen blev der gået til sagen med krum hals. Resultatet af afsøgningen må vi vente på, indtil alle fundene er gennemgået. Men mon ikke der gemmer sig nogle interessante fund imellem?

Selv om fundene ikke ligefrem væltede op under træffet, må man dog sige at det var en absolut fantastisk oplevelse, som vi ikke ville være foruden. Alle de steder vi søgte, var markerne flankeret af havet til den ene side og flotte sneklædte fjelde til den anden. Kombinationen af helt fænomenalt flotte omgivelser, venlige nordmænd og overvejende flot vejr, gjorde at det med fundene rykkede lidt i baggrunden.

Så nu, hvor vi har mulighed for det, vil vi gerne igen takke vores norske venner for et dejligt ophold i Norge.

Fra oven og ned:

Den fine forgyldte skivefibel, fundet af Roger Søreng ved Hustad.

Fin lille forgyldt sølvfingerring, fundet af Nils Ove Halle ved Aukra.

Et par gamle hytter, fundet på turen, bidrog til stemningen.

Fotos: Glenn Abramsson

En glemt skat – eller et værre rod

Her følger en historie om hvad man kan få ud af det, hvis man higer og søger i de gamle bøger, og leder og roder i de gamle kommoder

Mogens Bo Henriksen, Odense Bys Museer, Fotos: Jørgen Nielsen

Blandt museumsfolk er det en slet skjult hemmelighed, at de bedste fund gøres i museernes egne magasiner! Her ligger masser af genstande, hvis kulturhistoriske betydning og gode historie bare venter på at blive opdaget og fortalt. Denne lille artikel handler om et sådant fund fra Odense Bys Museers magasin. Ja, faktisk er der tale om en genstand, som ikke bare har været overset, men ligefrem glemt i ca. 100 år!

Genfundet fra boksen

I 1997 rykkede arkæologerne ved Odense Bys Museer fra herregården Hollufgård og ind til Møntergården midt i Odense, og det medførte, at magasiner og udstillinger blev tømt og registreret i de følgende år. Under tømningen af en boks med særligt værdifulde metalgenstande bemærkede jeg en snoet sølvring, der ikke havde noget museumsnummer – noget der nærmer sig en forbrydelse i museumsverdenen! Via museets protokoller

og optegnelser forsøgte jeg at få sølvringen identificeret, men forgæves. Museets tidligere leder gennem mange år, Henrik Thrane, blev kontaktet, og han kunne oplyse, at ringen allerede ved hans tiltrædelse i 1972 havde ligget unummereret i boksen. Også Thrane havde forsøgt at finde oplysninger om ringen, men ligeledes forgæves. Men hvad var det nu for en ring, der i den grad kunne pirre museumsinspektørernes nysgerrighed?

Den hjemløse sølvring

Sølvringen er lavet af to valsede sølvstænger, som er sammensnoet og dernæst omviklet med en tynd sølvtråd, der igen er dannet af to sammenflettede sølvtråde. Oprindeligt har den været lavet til at skulle bruges som halsring, men efterfølgende er den bøjet rundet i tre vendinger, så den fremstår som en armbånd, der dog ikke har kunnet bæres om en voksen mands arm. I enderne afsluttes ringen af

ombukninger, der har fungeret som lukke, når den hang om halsen. Med en vægt på 97,2 gram vist næsten rent sølv og et udtryk, der viser, at der er tale om håndværk i høj kvalitet, er det helt naturligt, at man måtte ærgre sig over, at stykket tilsyneladende ikke havde nogle fundoplysninger. Ringtypens datering er der til gengæld ikke tvivl om; det er en type, der kendes fra ganske mange skattefund fra vikingetiden – nærmere betegnet fra slutningen af 800-tallet og begyndelsen af 900-tallet. Der er således lignende ringe i skatten fra Havsmarken på Ærø, som dukkede op for få år siden, samt ophuggede stykker af tilsvarende ringe i den store sølvskat, der i fandtes i 1862 ved Tarup, Sdr. Nærå sogn, syd for Odense. Mon forfatterne bag nogle af de mange artikler og oversigtsværker, hvor vikingetidens sølvfund og smykker er grundigt behandlet, havde bemærket ringen? De blev grundigt gennemgået, men desværre fandt

mysteriet heller ikke en løsning i litteraturen. Selv om det var en bitter pille at sluge, måtte jeg erkende, at slaget var tabt og at Odense Bys Museer lå inde med en genstand, som ganske vist havde en stor kunstnerisk værdi – men til gengæld en meget begrænset kulturhistorisk værdi! Derfor fik den et museumsnummer, blev fotograferet og tastet ind i magasin databasen – og så røg den tilbage i magasinboksens gemmer. Nu var ringen så ude af syne, men ude af sind kom den aldrig rigtigt!

Et problem tænder et håb!

Odense Bys Museers samling af jordfund fra tiden mellem 1860 og 1972 er registreret i otte håndskrevne protokoller – i alt 2500 sider. Disse er ikke altid lige lette at finde oplysninger i, og museets ”gamle” samling kan

derfor være vanskelig at hive oplysninger ud af til brug i forsknings- og formidlingssammenhæng. Derfor blev der i 2013 søgt midler til at digitalisere data om de titusindvis af genstande fra Fyns oldtid – et arbejde, der stod på i ca. et år. Under digitaliseringsarbejdet blev de ustrukturerede protokolindføringer systematiseret og gjort søgbare, og resultatet heraf kan man se og søge i på museets hjemmeside. I det omfang det overhovedet var muligt, blev oplysninger som materiale, genstand og fundsted registreret for alle de mere end 12.000 protokolnumre – og det lykkedes da i langt de fleste tilfælde. Men, der var en lille restgruppe, som voldte problemer, og den lagde jeg væk til ”bedre tider”. Da jeg i starten af 2015 kiggede på disse problemsager nok en gang, faldt mine øjne på en flygtig notits fra året

1880 om en sølvring fra Birkum Mark. Den var registreret af museets daværende formand, apoteker Gustav Lotze, som i protokollens margin havde tilføjet, at ringen var oversendt til Nationalmuseet.

Museumsnummeret – FS3063 – blev for en sikkerheds skyld slået efter i magasin databasen, og vi havde da heller ingen genstand med dette nummer.

I kulturstyrelsens database over arkæologiske levn, Fund og Fortidsminder, var der i øvrigt heller ingen oplysninger om sølvringe fra Birkum, der ligger i Fraugde sogn uden for Odense. En snigende mistanke meldte sig: Kunne der alligevel være tale om den vægtige, snoede sølvring, som jeg for snart mange år siden havde været nødt til at magasinere med oplysningen ”uden proveniens”? Hvor

skulle man starte, og hvad skulle man kigge efter? Det var nu, at jeg skulle leve op til kollegernes øgenavn Sherlock Mogens!

Ad omveje mod målet!

Arkæologens vigtigste redskaber er tålmodighed og nysgerrighed; en god hukommelse, stædighed og held går man i øvrigt heller ikke fejl af! Dertil kommer gode kolleger, der magter at gå gennem decimeter efter decimeter af støvede arkivalier og som kan tolke deres indhold af til tider utydelige kragetæer. Denne kombination gav pote i foråret 2015, hvor museumsassistent Peter Birch Jensen fandt de første ledetråde i museets administrative arkiv fra 1880. Ifølge en registrering over korrespondance for dette år burde der være to breve med relation til sølvringen FS3063, men de manglede begge! Imidlertid fremgik det, at ringen var kommet til Odense Bys Museer i november 1880, og at den var fundet ved Birkende – som imidlertid ligger et stykke øst for Birkum – og vel at mærke i Birkende sogn! Tilbage til Fund og Fortidsminder, hvor det viste sig, at Nationalmuseets udsendte ved herredsberedningen i 1884 havde lavet en notits under Birkende sogn om et sølvhalsbånd, der var overladt til museet i Odense. Var vi på rette spor – på trods af de to modstridende oplysninger om fundstedet? Med alle muligheder åbne blev Nationalmuseets arkiver konsulteret, og i et læg med sagsakter om arkæologiske fund fra Fraugde sogn lå koncepter og modtagne breve, der må svare til dem, der mangler i Odense Bys Museers arkiv. Ved nærlæsning af de krøllede optegnelser måtte det konstateres, at det flere steder var vanskeligt at se, om der stod Birkum eller Birkend (uden e til sidst). Til gengæld gik findernavnet Niels Pedersen igen i alle akter, ligesom det viste sig, at fundåret var 1876, og at genstanden var fremkommet ved gravning i finderens

have.

Hvem var Niels Pedersen?

Nu er Niels Pedersen ikke verdens mindst almindelige navn – og var det langt mindre sidst i 1800-tallet, men hvis det nu kunne dokumenteres, at der havde boet en NP i Birkende – og evt. ikke en i Birkum – på dette tidspunkt, havde vi bedre kort på hånden. En mail blev sendt afsted til Lokalhi-

storisk Arkiv i Langeskov, og herfra fik vi snart at vide, at en Niels Pedersen havde ejet Toftegård i Birkende i årtierne omkring fundtidspunktet! Herefter var det en let sag at indkredse fundstedet til matrikel nummer 18a midt i Birkende by – og ved at se på udstrækningen af ejendommens have på ældre kortmateriale må usikkerheden siges at være mindre end 50 m. MEN – det var stadig ikke dokumenteret, at der var en sammenhæng mellem arkivoplysningerne og sølvringen! På brevkonceptet stod Nationalmuseets inventarnr. – C4092 – så nu var det

bare at kigge i oldsagsprotokollen under dette nummer. Bingo! Beskrivelsen svarede fuldstændigt til den hjemløse ring i Odense Bys Museers boks. Af korrespondancen fremgik det yderligere, at ringen først var sendt fra Lotze til Nationalmuseet til danefævvurdering, og dernæst returneret som en uddeponering til museet i Odense. Al tvivl syntes hermed uddyddet, og det må derfor antages, at det nummer, der har fulgt ringen, er bortkommet ikke længe efter returneringen til Odense, og derfor har stykket hidtil ikke påkaldt sig opmærksomhed fra museets arkæologer – eller fra specialister i vikingetidens sølvfund. Man fristes til at sige, at efter mere end 100 års ”glemsel” er Birkenderingen nærmest fundet igen!

Hvad betyder det så?

Nogle synes nok det er vanskeligt at forstå, at man kan hidse sig så voldsomt op over, at et pragtstykke som den snoede sølvring mangler oplysninger om fundstedet. Det er imidlertid lige præcis det, der flytter stykket fra kategorien ”kunsthåndværk” til ”kulturhistorisk dokumentation”. Selv om sidstnævnte rubrik lyder noget mere kedelig, er det slet ikke tilfældet, faktisk tværtimod! Nu ved vi rent faktisk, hvor ringen er fundet, og vi kan begynde at analysere den i en sammenhæng – både i forhold til det nære kulturmiljø i vikingetiden – og i forhold til andre deponeringer med sølvringe fra vikingetiden. At vi nu kan fastsætte fundstedet til Birkende, må betegnes som overordentligt interessant. I de senere år har flittige amatørarkæologer fra Harja foretaget systematiske afsøgninger af markerne omkring landsbyen med metaldetektorer, og herved har de påvist, at området rummer flere værkstedspladser fra sen jernalder og vikingetid. Der kan således ikke være tvivl om, at ringen har tilknytning til disse fundpladser – måske har den

simpelthen været nedlagt midt i sværmen af detektorfund, hvor den teoretisk set kan have været nedgravet i tilknytning til en stormands besiddelse – ja måske ligefrem ved hans hus, som vi kender det fra andre lokaliteter.

Et helt naturligt spørgsmål melder sig nu: Var der kun én ring, eller ligger der flere i jorden endnu? Hér giver jeg op – men måske en af Harjas detektoramatører tager handsken op og søger videre i området? Det ville i

hvert fald være sjovt en dag at kunne skrive en opfølgende historie om ”Ringskatten fra Birkende – undervejs i 150 år”!

Romerne og barbarerne

Studiegruppen om Romerne og barbarerne stopper for denne gang – men mon ikke der opstår en ny studiegruppe, blot med et nyt emne?

Efter i et par år at have arbejdet med emnet "Romerne og barbarerne" har gruppen besluttet, at dette emne er om ikke udtømt, så dog, at man har været grundigt rundt i en lang række underemner. Derfor stopper denne gruppe nu til sommer.

Der har været flere mulige nye emner oppe at vende, men der er ikke besluttet et nyt endnu.

Har du ideer til nye emner, så henvend dig endelig til et bestyrelsesmedlem snarest om dette, eller mød op, 3. onsdag i september kl. 19.00 i Harjas hus.

Ny studiegruppe?

Den afgående romer- og barbarer-

gruppe indkalder nemlig til møde – hvor andre end tidligere deltagere også er meget velkomne til at være med – for at vælge et nyt emne. Mødet holdes den tredje onsdag i september, hvilket vil sige: 16. september.

Nye emner?

Der er en række forslag til et nyt emne. Bl. a kan nævnes følgende:

Flint og keramik.

Formålet skal være at lære noget mere om at bestemme flint og keramik, f.eks.: type, brug, alder, tilvirkning.

Vikingernes veje.

Dette forslag har været nævnt flere gange og er et spændende område, hvorom der er skrevet en del litteratur.

Emnet kunne munde ud i en rejse til

et "vikingested", f.eks. York, Novgorod eller hvor synes du?

Hvor kommer flinten fra?

Dette emne kunne bl.a. beskæftige sig med, hvor flinten brydes og hvor den blev "eksporteres hen" i stenalderen (og senere?) Er der tale om decideret handel med flint?

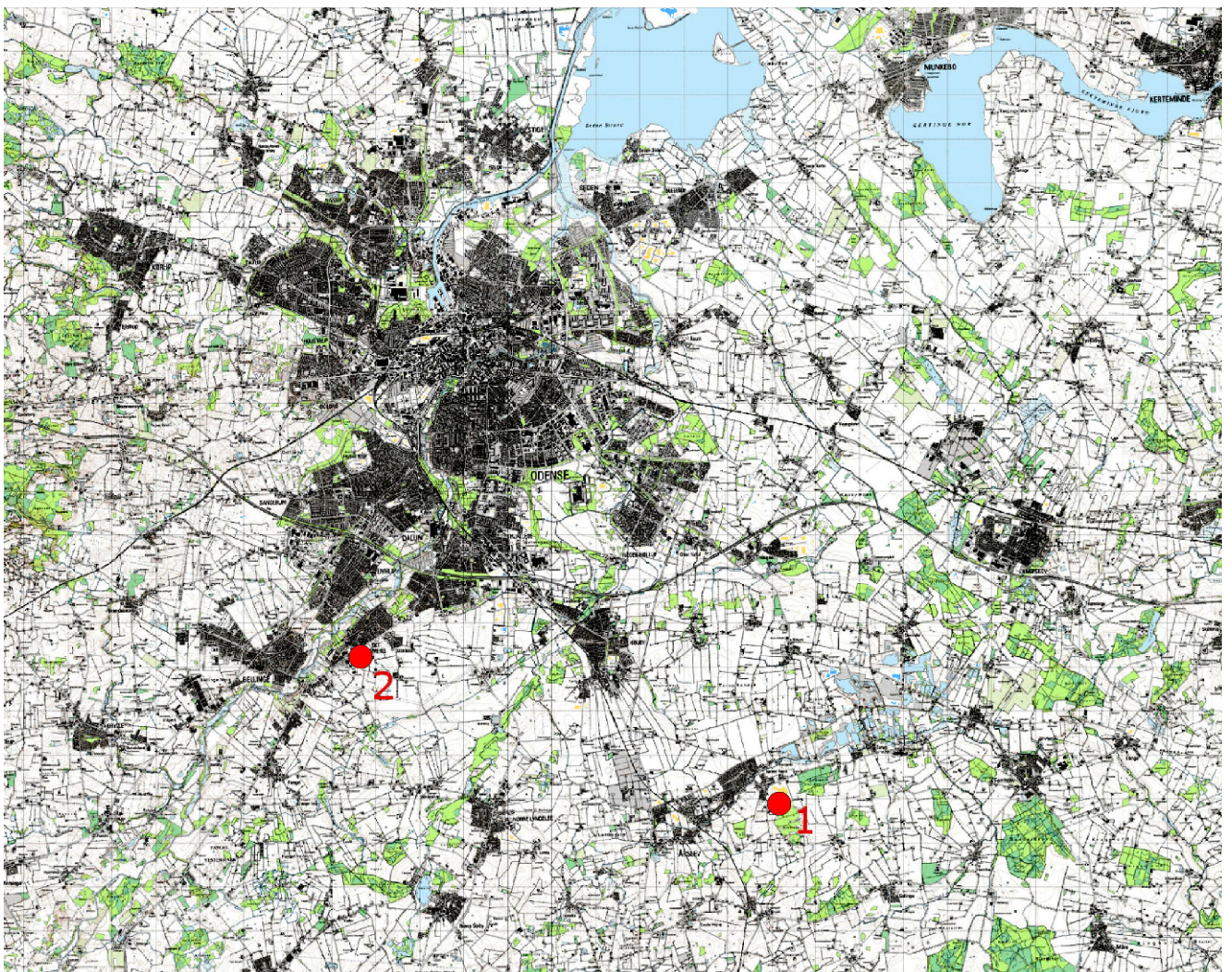
Er du hooked på en af ovennævnte ideer, eller har du et helt andet, så mød op og vær med til at vælge et godt emne 3. onsdag i september.

På "fleres" vegne

Leif Tvillum

Vævning i senneolitikum

Af Michael Borre Lundø og Jesper Hansen, Odense Bys Museer

Det er relativt sjældent, at man støder på fund, der kan fortælle noget om stenalderfolkets brug af klæde og tekstiler. Men somme tider er der trods alt noget, der fanger opmærksomheden. Nedenfor beretter arkæologerne Michael Borre Lundø og Jesper Hansen om to tilfælde på Fyn, hvor de har været med til at udgrave spor af vævning i neolitikum

I sidste års december-udgave af Skalk blev der berettet om et fund af en vævegrube og store doughnut-formede vævevægte, der for 4300 år siden hængte på en af nordens ældste opstadsvæve. Vævevægte, og dermed også det vævede stof, var på det tidspunkt nyt og smart, og teknikken introduceredes formentlig til Norden med klokkebægerkulturen fra Nordvesteuropa i stenalderens sidste århundreder (Rindel 1993, Grundvad og Poulsen 2014). Fundet, der omtales i Skalk, stammer fra Nørre Holsted imellem Kolding og Esbjerg, men også på Fyn er der udgravet rester efter klædeproduktion fra stenalderens sene århundreder. Disse spor omfatter både de karakteristiske doughnut-formede vævevægte, men også selve væveanlæggene, præcis som i eksemplet fra Nr. Holsted. De to fynske fund, som vi her vil berette om, er udgravet ved

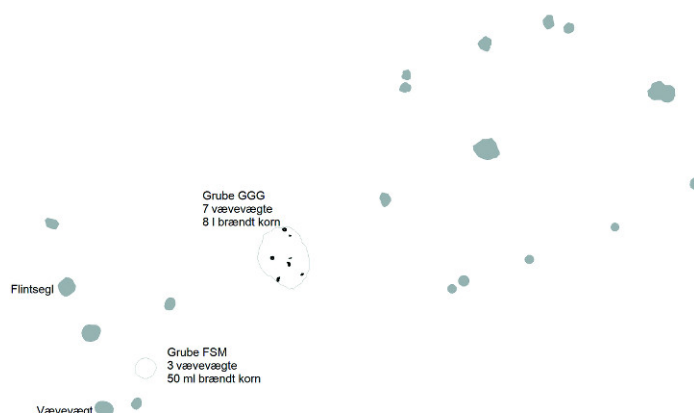
Sdr. Nærrå og Skt. Klemens på Midtfyn, langt fra Sønderjylland, men der er næppe tvivl om at væveteknikken allerede var vidt udbredt i stenalderens sene århundreder.

Sønder Nærrå bopladsen

Ved Sønder Nærrå (OBM 1613) blev der i 2012, midt imellem utallige jernaldergårde, udgravet en hustomt der med en længde på 16,50 meter, en bredde på 6 meter og den klassiske toskibede konstruktion, med det samme kunne klassificeres som et hus fra stenalderen. Som sådan var huset i sig selv spændende, men vores interesse

skærpedes yderligere, da vi i husets vestlige ende undersøgte en større, langoval grube (142x176 cm). Gruben (GGG) var gravet 40 cm ned i undergrunden, og på bunden fandtes otte liter forkullet korn bestående af hvedesorter og lidt nøgenbyg (Thastrup 2014). Sammenblandingen af kornsorterne tyder ikke på en fejlslagen ristning af malt til brygning og ej heller på et afbrændt kornlager, da man så ville forvente kornsorterne

Digitaliseret plantegning af den neolitiske hustomt fra Sønder Nærrå med de to omtalte gruber i vestenden.

Overfor:

Markering af omtalte lokaliteter:

1: OBM1613, Skovgård.

2: OBM5537, Stenløsevej.

opdelt og ikke sammenblandet som her. Så store fund af stenalderkorn er ekstremt sjældne, men det er nu ikke kornet, der er målet for vores interesse, men derimod en samling af doughnut-formede vævevægte.

Vævevægte og brændt korn

Oven i det forkullede lag af korn, lå nemlig en samling vævevægte. Der var hele eller dele af mindst syv vævevægte, og hertil kommer én til to andre, der blot kunne erkendes som svage aftryk i det forkullede korn, da de var helt opløste, som vi så tit ser det, når vævevægtene er sparsomt

Fig. 4. Vævevægtene i de to gruber har et meget ensartet udseende med en diameter på 11-13 cm og en central gennemboring, der er lavet, mens leret stadig er vådt. Vægten varierer fra ca. 640-800 gram.

Foto: Asger Kjærgaard

Fig. 3. Foto af gruben med det brændte korn. Bagerst i gruben ses en af vævevægtene stadig liggende i laget. Foto: Bente Bech

brændt. I den vestlige ende af hustomtten undersøgtes endnu en mindre grube (FSM) med en diameter på 80 cm. Gruben var 30 cm dyb, og også her kunne vi ved udgravningen tydeligt se forkullede korn i fylde. Ikke i nær så store mængder som i den store grube, men kornsorterne og deres sammensætning var stort set identiske, og også her fandtes vævevægte; én hel og fragmenter af endnu to.

Hvordan det brændte korn og vævevægtene er endt i gruberne er usikkert, men ud fra dateringerne og den ensartede sammensætning af korntyperne, må vi tro, at deponeringerne har været foretaget nærmest samtidig. Seks 14C-analyser af kornet fra de to gruber daterer dem i perioden 2000-1700 f.Kr., det vil altså sig stenalderens seneste århundreder.

Arbejde eller religion?

Umiddelbart kunne den største grube, og vævevægtene i den, tolkes som en form for vævegrube; helt som det kendes fra yngre jernalders nedgravede grubehuse 2500 år senere.

Denne tolkning forklarer dog ikke tilstedeværelsen af det brændte korn, og fundet skal da nok også tolkes på en helt anden måde. Det brændte korn og vævevægtene skal således snarere opfattes som en offernedlæggelse. Det var en udbredt skik i stenalderen at afbrænde genstande i forbindelse

med de rituelle handlinger, og kornet i gruben tolker vi også som bevidst afbrændt – formentlig som tak til guderne for en god høst. Vævevægtene må tillægges en anden betydning, som desværre står mere uklar end de mange frugtbarhedsoffer.

Religion

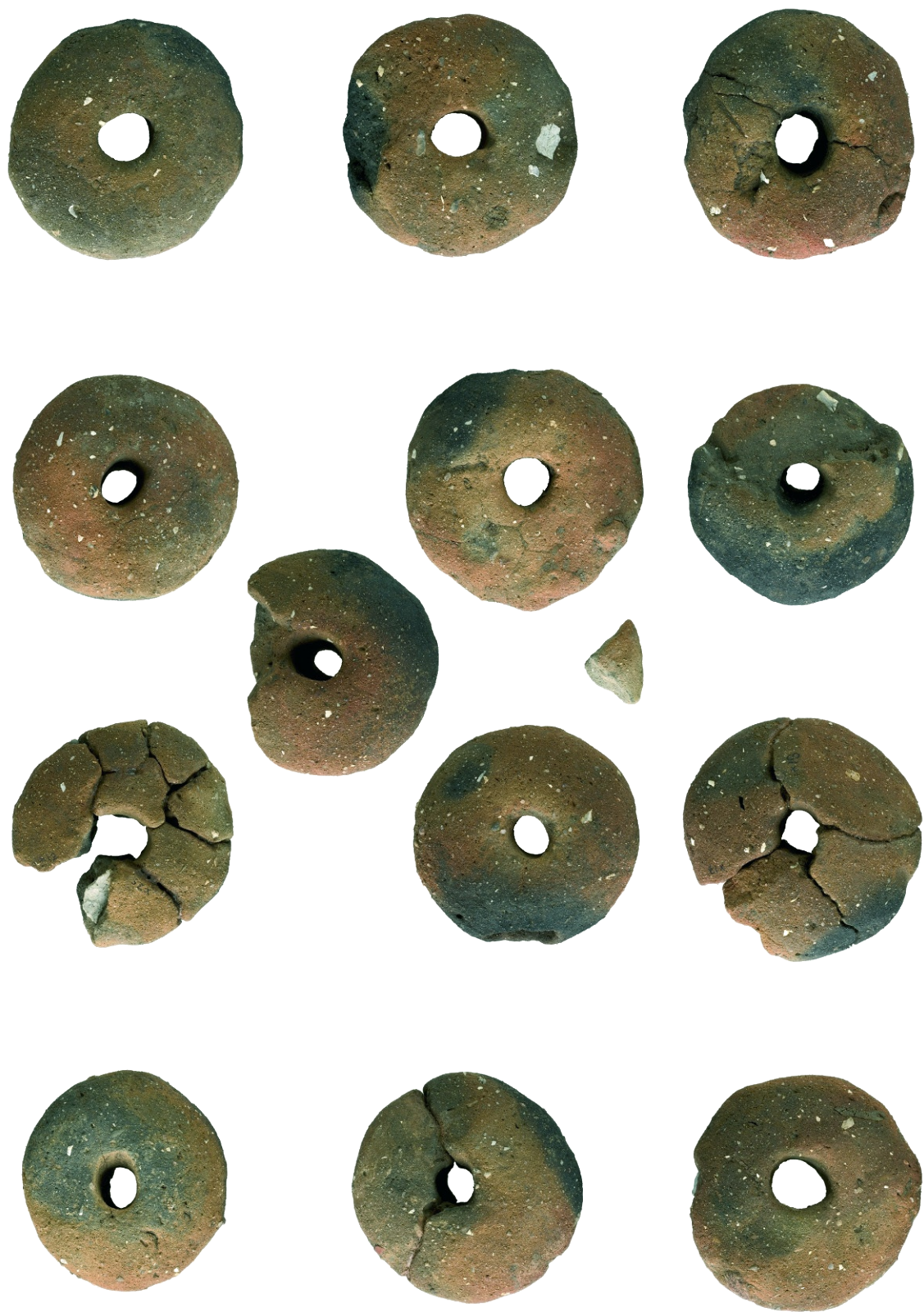
Endnu en vævevægt fremkom i et hustomtens stolpehuller, og dette fund understreger tydeligt, at vævevægtene også blev nedlagt selvstændigt; løsrivet fra den frugtbarhedssymbolik, stenalderbonden må have forbundet med kornsæden, der reproducerede sig selv år efter år. Det samme gør sig gældende for et lille fladehugget flintsegl, der var blevet nedlagt i et stolpehul i husets gav. Seglet var helt blankt af gloss (hærdet plantesaft fra stenalderen) og havde været flittigt brugt til at høste korn med – måske selvsamme segl har været brugt til at høste kornet, der blev deponeret i gruberne?

Lige så vel som kornet og vævevægtene er udtryk for et dagligdags arbejde, har de altså udgjort et bærende element i stenalderbondens religiøse forestillingsverden, hvor hverdagens genstande kunne overgives til guderne, når de blev lagt i jorden eller afbrændt og sendt til himmels med røgen.

Sankt Klemens

Det andet fund af tidlige spor af væveteknologiens indførelse på Fyn stammer fra den sydvestlige udkant af Odense i bydelen Sankt Klemens (OBM 5537). Her undersøgte museet i 2010 et ovalt anlæg, der målte 98x142 cm og med en dybde på 88 cm. På anlæggets bund fremkom ikke mindre end 13 tilnærmelsesvist hele vævevægte og endnu et fragment, således at der oprindeligt har været mindst 14 vævevægte.

Til trods for flere lighedspunkter de to anlæg imellem er der forskelle, der

*Fig. 7. Vævevægtene fra Sankt Klemens. Størrelsen på vævevægtene er meget ensartet med en diameter omkring 11 cm og en vægt på fra 378-615 gram.
Foto Asger Kjærgaard*

kunne tyde på en forskellig anvendelse. Ved anlægget fra Sankt Klemens kunne der i grubens bund udskilles tre, let skråtstillede stolpehuller. Stolperne har formentlig udgjort bagenden af en opretstående væv, hvor personen, der har betjent væven, har kunnet sidde på kanten af gruben, med benene ned i hullet. Vævevægtene har været fastgjort som vægtlodder i trendtrådene og har hængt ned i gruben, hvor de er endt, efter at væven og vævegruben ikke længere blev anvendt.

Mangler der en boplads?

Gruben ligger ikke umiddelbart i tilknytning til andre bopladsspor, som det var tilfældet med anlæggene fra Sønder Nærå. Helt udelukke at også gruben ved Skt. Klemens er del af en boplads kan/skal vi dog ikke, da vi

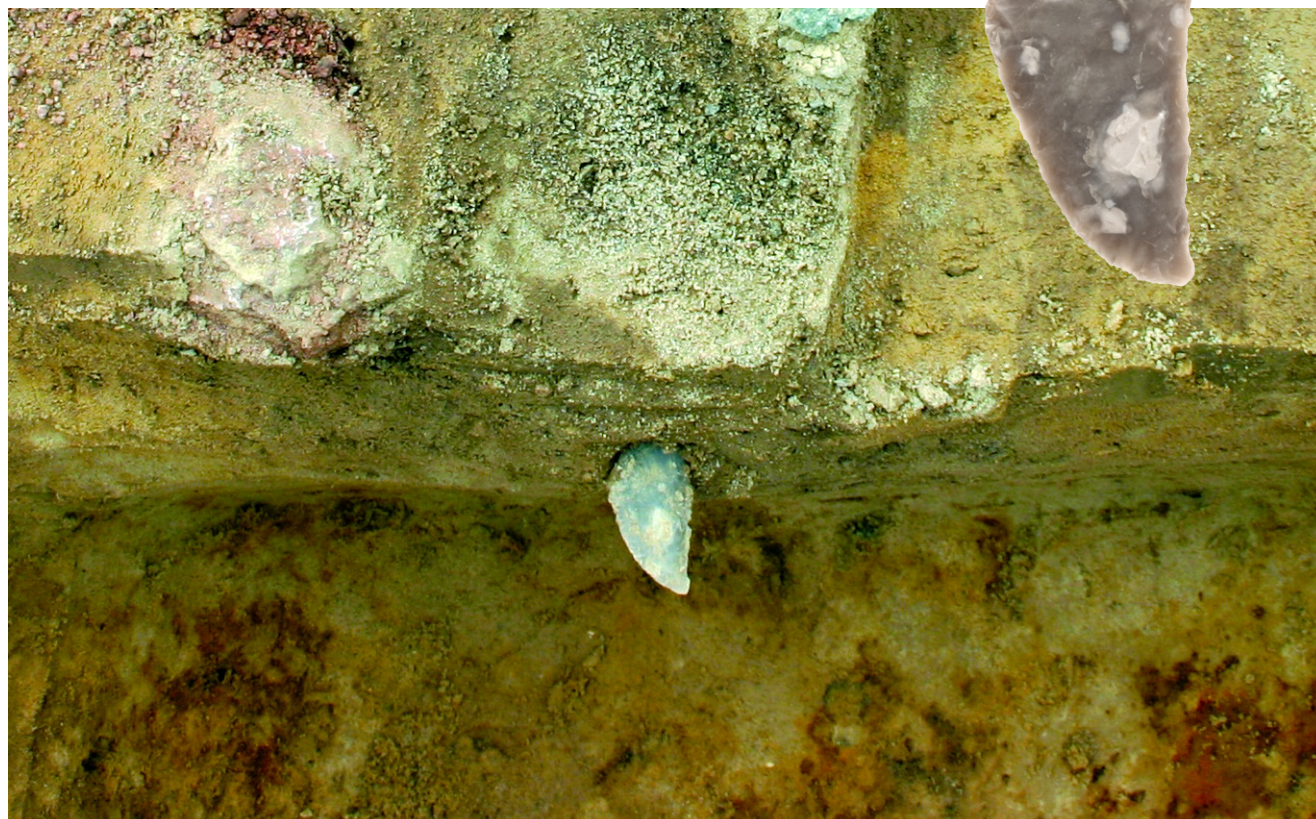
som det altid er tilfældet med arkæologisk kildemateriale aldrig kan vide, hvor mange af de oprindelige anlægsspor, der endnu kan erkendes – eller for den sags skyld, hvor mange der ligger umiddelbart uden for de arkæologiske udgravningsfelter. De manglende bopladsspor ved vævegruben kan altså ikke bruges som bevis på at vævegruben også i oldtiden lå helt isoleret. Tværtimod må vi formode, at der har været nært beliggende husfund, da vævegruben kun giver logisk mening i direkte tilknytning til samtidige bebyggelse. Hvis vi igen vender tilbage til fundet fra Sdr. Nærå og spejler fundsituationen fra Skt. Klemens heri, så er det meget sigende, at hele Sdr. Nærå fundet, der består af såvel husfund, offergruber ved huset og en offerplads med bronzesegl, dolkstav og stenøkser i en lille fugtig lavning,

udelukkende blev udgravet fordi, der var fundet omfattende bopladsspor fra en stor jernalderbebyggelse (Hansen og Lundø 2015), mens de sjældne stenalderfund ikke var erkendt ved forundersøgelsen og altså ikke var fundet uden jernalderbebyggelsens omfattende anlægsspor – mon situationen er den samme i Skt. Klemens, blot uden jernalderbopladsen?

Gruben fra Sankt Klemens er desværre ikke dateret nærmere end oldtid på baggrund af enkelte keramikskår. Dog antyder fraværet af bopladsgruber (der oftest præger bronzealderens og ældre jernalders lokaliteter) og samtidig udgravningens meget få anlægsspor (som oftest i rigt mål kendetegner lokaliteter fra yngre romersk jernalder og ældre germanertid), at anlægget

Fig. 5. I en af hustomtens gavlstolper sad dette lille D-formede kornsegl. Seglet er fladehugget og har en længde på 7 cm og en tykkelse på 5 mm.

Foto: Michael Borre Lundø

mest sandsynligt skal dateres i samme periode som fundet fra Sdr. Nærå – men noget bevis har vi desværre ikke.

De to lokaliteter fra Fyn har begge lighedstræk med fundet fra Nørre Holdsted i Sydjylland, og de seks dateringer fra Sdr. Nærå viser da også, at fundene er omtrent jævn gamle. Der er derfor næppe heller tvivl om, at vi her har at gøre med Fyns ældste væve!

Fig. 6. I vævegrubens bund lå de 14 vægtvægte stadig, som var de lige faldet af væven.

Foto: Christian Juel

Litteratur

Hansen, Jesper og Michael Borre Lundø 2015: *Nærå og Njords Høj - boplads, gravplads og samlingsplads?* Odense Bys Museer 2015. s.26-49.

Grundvad, Lars og Martin Egelund Poulsen 2014: *Nordens ældste væv*. Skalk 2014. Nr.6. s. 16-17.

Rindel, P. O. 1993: *Bønder fra stenalder til middelalder ved Nørre Holsted - nye arkæologiske undersøgelser på den kommende motorvej mellem Vejen og Holsted*. Mark og Montre 1993, s. 19-27. Esbjerg.

Thastrup, Mads B. 2014: *Arkæobotanisk analyse af senneolitiske gruber samt hustomter fra romersk/germansk jernalder*. OBM1613, Skovgård, Etape 2, del 1 (FHM 4692/1089).

Arkæologibøger

Harja har et større lager af forskellige spændende arkæologibøger, som vi sælger til medlemmerne. Priserne er endda yderst favorable; 20 kr for indbundne bøger. 10 kr for ikke indbundne bøger. Diver småfoldere til 5 kr., og Skalk til 20 kr pr. årgang. Henvend dig i Arkæologiens Hus og se lageret.

Harja-jakker

Softshell jakke med logo foran og tryk bagpå. Der kan vælges mellem tryk både for og bag eller tryk foran og ikke bagpå.

Jakken fås i herre- og damemodel. Pris: 380,- kr.

Henvendelse til

Birthe Højmark Jensen

birthehoejmark@gmail.com

Tlf.: 2330-2474

Foredrag i Harja

Ansgars kirke(gård) – udgravningerne ved Ribe Domkirke 2008-12

Onsdag d. 30. september 2015 kl. 19.30

*Morten Søvsø,
museumsinspektør,
Sydvestjyske Museer*

Efter få og mislykkede missionsforsøg i 700-årene kom det første gennembrud for den kristne tro i Norden med missionæren Ansgar. I 829 fik han den svenske Kong Bjørns tilladelse til at rejse en kirke i den vigtige handelsby Birka, lidt vest for vore dages Stockholm. Omkring 850 lykkedes det Ansgar at få den danske konges tilladelse til at opføre Danmarks første kirke i datidens største by, Hedeby, beliggende ved rigets sydgrænse.

Den tredje kirke i Norden blev opført i Ribe omkring år 855. Kirkerne i Birka og Hedeby forsvandt sidenhen, og deres nøjagtige placering kendes ikke længere trods ihærdig efterforskning. Længe mente man, det samme måtte være tilfældet for Ansgars tredje kirke, kirken i Ribe, men udgravninger ved Ribe Domkirke fra 2008-12 har her påvist en stor kristen kirkegård, hvor de første begravelser blev foretaget i 800-årene.

Der er med overvejende sandsynlighed tale om Ansgars kirke(gård), og Ribe Domkirke kan således i lige linje føre sine rødder tilbage til midten af det 9. årh. I foredraget præsenteres resultaterne af de spændende udgravninger og deres betydning for opfattelsen af trosskiftet i Danmark.

Malere søges

Harjas hus, trænger til at blive malet både indvendig og udvendig. Har du tid og kræfter til at give en hånd, så tager vi imod med tak.

Henvend dig til Helge Rasmussen, tlf 65 30 30 96, helgelangkilde@gmail.com

Hvordan hugger man en gordisk knude over med en skiveøkse?

Onsdag d. 28. oktober 2015 kl. 19.30

*Axel Degn Johansson, arkæolog,
forfatter og folkeskolelærer
emeritus, Lundby*

Bag den kryptiske overskrift findes beretningen om, hvordan det lykkedes Axel Degn Johansson (A.D.J.) at sammenknytte vestsvenske og norske fund fra præboreal-tidens Hensbacka- og Fosna-kulturer (ca. 9.500-8.000 f. Kr.) med fund fra Barmosen nord for Vordingborg. Her udgravede han for Sydsjællands Museum sammen med en gruppe amatørarkæologer i årene 1967-1971 en hustomt med skiveøkser og mikrolitter meget lig oldsager fra sen Hensbacka-kultur.

Det var noget af en øjenåbner i udforskningen af tidligste mesolitikum i Norden, som dette fund førte med sig, et højdepunkt i A.D.J.s arkæologiske løbebane, som også omfatter studier i senpalæolitikum og Ertebøllekultur i det sydsjællandske.

Hans arkæologiske undersøgelser og forskning har udmøntet sig i videnskabelige publikationer og artikler, hvor bøgerne "Barmosegruppen. Præboreale bopladsfund i Sydsjælland" og "Et senpalæolitisk fundkompleks ved Porsmose, Sydsjælland. Fra Bromme til Ahrensburgkultur i Norden" udgør grundstammen.

Harjas medlemmer har måske særligt stiftet bekendtskab med A.D.J. ved at fordybe sig i - og udnytte - to gode håndbøger fra SDA, som han er forfatter til: "Ældre stenalder i Norden" og "Ældre stenalder i sydlige Norden" eller måske har man læst hans erindringsbog "Et liv med flint".

Men denne aften i Arkæologiens Hus er det manden selv i lyslevende skikkelse, der beretter - og det bliver underholdende og oplysende!

efteråret 2015

Fra jæger til bonde – indvandring og integration i bondestenalderen

Onsdag d. 25. november 2015 kl. 19.30

Lasse Sørensen, postdoc, ph.d.,
mag.art., Nationalmuseet

Dette foredrag undersøger og diskuterer overgangen fra jægersamler- til agerbrugssamfund samt de agrare ekspansioner i Nord-europa i det tidlige 4. årtusinde f.Kr.

Foredraget præsenterer en bred

vifte af nye data af løsfund fra tidlig neolitikum, C14 dateringer af domesticerede dyr samt en opdateret oversigt over tidligere publicerede data fra den materielle kultur, der kan relateres til agrare ekspansioner gennem den tidlige del af bondestenalderen.

Den tidsmæssige og geografiske spredning giver et grundlag for en diskussion af hvornår, hvordan og hvorfor disse agrare ekspansioner opstod og udviklede sig i Nordeuropa. I foredraget argumenteres der for, at agerbrug er en meget kompleks teknologi, som det tager lang tid at lære, hvorfor det er meget usandsynligt, at de agrare ekspansioner ville kunne spredes som en idé. I stedet konkluderes det, at de agrare ekspansioner var et resultat af migrationer af mennesker, der var forbundet med agrarbrugssamfund.

Disse mennesker havde de rette kompetencer og evnen til at lære den indfødte jæger-samler-befolkning om agerbruget ved at etablere praksisfællesskaber, hvilket understøtter teorien om integration mellem disse to befolkningsgrupper. Engagementet i disse praksisfællesskaber ændrede identitet og materiel kultur for både de indvandrede bønder og de oprindelige jæger-samlere, som dermed skabte nye agerbrugssamfund, der var forbundet i et netværk med andre agrare samfund i Europa.

Juleforedrag: Årets udgravninger, Odense Bys Museer

Onsdag d. 9. december 2015 kl. 19.30

Maria Elisabeth Lauridsen,
museumsinspektør, Odense Bys
Museer

Maria E. Lauridsen runder årets foredragsaftener af med en beretning om årets arkæologiske fund og udgravninger udført af Odense Bys Museer.

Der serveres lidt julelækkerier undervejs

Entre

Alle foredrag finder sted hos
Harja, Arkæologiens Hus
Lisesmindevej 3 B
5230 Odense M

Der er offentlig adgang til alle
Hajas arrangementer.
Til foredragene er entreen
20,- for medlemmer af Harja
30,- for ikke-medlemmer

Harjas grupper

Klubaftener 1/8-20/12 - 2015

Prisen for at deltage i gruppernes aktiviteter er 50 kr. pr. halvår.

Detektorgruppen

Klubaften første onsdag i måneden. Detektorgruppen fortsætter sit arbejde hen over efteråret med afsøgning af Lyø. Der er allerede fundet rigtig gode ting på Lyø, bla. dirhem fra ca år 800 og en hjalteformet fibel. Vi vil i efteråret sætte fokus på krudt og kugler og slagmarksarkæologi.

Klubaftner:

2.9 Info kommer senere

7.10 Forberedelse til fund-afleveringsdag, udfyldelse af fundsedler m.m.

4.11 Fund-afleveringsdag (start kl 19)

2.12. Info kommer senere

Michael Nielsen,
21 19 39 51
nunnu72@gmail.com

Oldsagsgruppen

mødes følgende tirsdag-aftener i Arkæologiens Hus:
25 august, 29 september, 27 oktober samt 10 og 24 november.

Bemærk mødetidspunkt: kl. 19.00!

Vi er p.t. otte medlemmer i gruppen og vor hovedopgave består i at registrere, undersøge og formidle foreningens samling af oldsager. Vi påtager os også gerne at "vurdere" private oldsager og har i den forløbne tid gennemgået en enkelt samling. Andre relevante emner tages gerne op til drøftelse og diskussion.

Eigil Nikolajsen
Tlf.: 65 97 79 90
nikolajseneigil@gmail.com

Arkæologisk kortlægning

Arkæologisk kortlægning har klubaften den 2. onsdag i måneden. Næste møde er den 9. september 2015 kl. 19.30. I efteråret regner vi med at kunne færdiggøre kortlægningen af en mark i Fleninge ved Arreskov Sø's østbred.

Leif Rasmussen
25777489
leiffliidsager@stofanet.dk.

Østfyns Arkæologigruppe

er en kreds af harjamedlemmer, som primært er fra kertemindeegnen (men også fra Odense og Nyborg), og som mødes på Vikingemuseet Ladby. Første mødeaften bliver torsdag 17 september kl. 19.00.

Gruppens medlemmer beskæftiger sig primært med at registrere og beskrive museets rekognosceringsfund. Gruppen består af ca. 30 medlemmer.

Eigil Nikolajsen

Kyst- og marinarkæologi

Harja's Marin Gruppe afholder møder i klubhuset. Hvis du er interesseret i at deltage i klubbens mødeaftener, skal du være meget velkommen.

Oplys venligst din mailadresse til undertegnede, hvorefter indkaldelse og annoncering af aktiviteter i klubhuset sker personligt, og via klubbens hjemmeside, www.harja.dk. Vi vil glæde os til at se dig.

Tovholder
Svend Amlund
svend@taxibusejby.dk

Romeriget og barbarerne

Studiegruppen har nedlagt sig selv. En ny studiegruppe vil formentlig opstå på et møde i Arkæologiens Hus den 16. september.

Se omtale side 21 her i bladet.

Kontaktperson: Leif Tvilum

Harja International

Vi mødes den første tirsdag i hver måned og fokuserer på viden om og samarbejde med det baltiske område. Vi fortsætter planlægningen af næste års tur til Letland.

Leif Tvilum
66 18 46 06
ltv54@sol.dk

Åbent hus i Harja

En gang imellem bydes alle interesserede indenfor hos Harja i Arkæologiens Hus på Lisesmindevej 3B i Odense.

Her får vi en hyggelig og uforpligtende eftermiddag, hvor medlemmer af Harja står til rådighed og fortæller om arkæologi og om foreningens arbejde. Alle er velkomne til disse arrangementer – også folk, der ikke er medlemmer af Harja (endnu).

Åbent Hus-arrangementerne annonceres i ugeaviserne og på Harjas hjemmeside, www.harja.dk.

Tag kontakt til Harja

Formand

Helge Langkilde
Rasmussen
Sprotoften 59, 1. th
5800 Nyborg
Tlf.: 65 30 30 96
helgelangkilde@gmail.com

Sekretær

Birthe Højmark Jensen
Lotusvej 10, 1. th
5250 Odense SV
Tlf.: 23 30 24 74
birthehoejmark@gmail.com

Lis Lorentsen
Langegade 51,2
5300 Kerteminde
Tlf.: 30 32 76 99
lis.l.ktm@gmail.com

Næstformand

Michael Nielsen
Bøgebjergvej 41
5672 Broby
Tlf.: 21 29 39 51
nunnu72@gmail.com

Bestyrelsesmedlem

Lars E. K. Kramer
Falen 13,3 th
5000 Odense C
Tlf.: 40 29 17 87
larskramer@live.dk

Suppleant

Leif Tvilum
Njalsvej 140
5210 Odense NV
Tlf.: 61 78 63 76
leif.tvilum@gmail.com

Kasserer

Leif Rasmussen
Lykkemarken 6, Korinth
5600 Faaborg
Tlf.: 25 77 74 89
leiffliidsager@stofanet.dk

Bestyrelsesmedlem

Glenn Abramsson
Munkebjergvænget 9 F
lejl. 9 1. sal
5230 Odense M
Tlf.: 20 36 66 84
glennabramsson@hotmail.com

Suppleant

Eigil Nikolajsen
Over Kærbyvej 112
5300 Kerteminde
Tlf.: 65 97 79 90
nikolajseneigil@gmail.com

Harjas hus,
Arkæologiens Hus
Lisesmindevej 3B
5230 Odense M
E-mail: harja@harja.dk
www.harja.dk

Følg også Harja på Facebook:
<http://www.facebook.com/groups/102243969417/>

HARJA

ARKÆOLOGISK Forening

Kontaktadresser til museerne

Faaborg-Midtfyn, Svendborg,
Ærø og Langeland kommuner

Arkæologi Sydfyn,
Grubbemøllevej 13,
5700 Svendborg,
Telefon: 20 75 29 31
E-mail: arkaeologi@ohavsmuseet.dk

Nyborg og Kerteminde kommuner

Landskab & Arkæologi,
Vikingemuseet Ladby,
Vikingevej 123,
5300 Kerteminde
Telefon: 65 32 16 67
E-mail: landskab-arkaeologi@ostfynsmuseer.dk

Odense, Nordfyns, Middelfart og
Assens kommuner

Odense Bys Museer,
Afdeling for Kulturarv, Arkæologi,
Overgade 48,
5000 Odense C
Telefon: 65 51 46 01
E-mail: museum@odense.dk

Arkæologiforeninger og -grupper på Fyn og øerne

Gudme Arkæologigruppe

v/ Gunnar Henriksen
Byvej 58
5892 Gudbjerg
Tlf. 62 25 18 50

Sdr. Nørå Arkæologigruppe

v/ Anni Laesen
Mosevænget 3
5792 Årslev
Tlf. 65 99 19 01

Langelands Arkæologiske Forening

v/ Frank Lundstrøm
Sandbyvej 9A
5932 Humble
Tlf. 50 48 24 81

Nordøstfyns Arkæologigruppe

Vikingemuseet Ladby
v/ Eigil Nikolajsen
Vikingevej 123
5300 Kerteminde
Tlf. 65 32 16 67

Højby Arkæologigruppe

v/ Knud Erik Larsen
Nr. Lyndelsevej 37
5260 Odense S
Tlf. 65 95 88 42

Harja, Arkæologisk Forening v/ Helge Langkilde Rasmussen
Sprotoften 59,1 th, 5800 Nyborg. Tlf 65 30 30 96
harja@harja.dk, www.harja.dk